

Elżbieta LITWIŃSKA
Politechnika Wrocławska

ATRAKCYJNOŚĆ INWESTYCYJNA RUMUŃSKIEGO MIASTA TIMIȘOARA

THE INVESTMENT ATTRACTIVENESS OF THE ROMANIAN CITY OF TIMIȘOARA

ABSTRACT: After the collapse of socialism in the Central and Eastern Europe economists and international institutions suggested that the key role in the transformation from the planned economy to the market economy should be played by Foreign Direct Investments (FDI).

The purpose of this article is presentation of the role of FDI in the Romanian city of Timișoara. The city is the second most attractive to FDI in Romania. Timișoara lies in the western part of the country. It belongs to the fastest developing cities in Romania. Local authorities have managed to attract many investors, mainly from Italy and Germany. They were attracted first of all by proximity to the Western Europe, low labour costs, highly qualified human resources, a large number of students and political stabilization. The inhabitants of this region are characterized by entrepreneurship and openness. Example of Timișoara also shows that the cultural affinity and the common heritage play a positive role in attracting investments.

KEY WORDS: Timișoara, Romania, investment attractiveness

Wprowadzenie

Rozpoczęta na początku lat 90. transformacja systemu ekonomicznego krajów Europy Środkowo-Wschodniej wymagała otwarcia ich gospodarek na procesy globalizacyjne. Władze tych krajów musiały przeprowadzić reformy, które okazały się bolesne dla rodzimych gospodarek. Zdawano sobie sprawę, że przy zapaści gospodarczej, jaka nastąpiła w pierwszej fazie transformacji, napływ inwestycji zagranicznych może się przyczynić do zmniejszenia bezrobocia i jest szansą na rozwój. Wraz z rosnącą stabilizacją polityczną kraje postsocjalistyczne stawały się coraz bardziej atrakcyjne dla inwestorów zagranicznych.

Rumuńskie miasto Timișoara dobrze radzi sobie w nowej sytuacji gospodarczej, zajmuje drugie miejsce po Bukareszcie, jeśli chodzi o liczbę zagranicznych inwestycji. Oprócz typowych czynników wpływających na atrakcyjność inwestycyjną, jaką jest do-

stępność komunikacyjna i niskie koszty pracy, w tym przypadku istniejące w poprzednim okresie kontakty, bliskość kulturowa, a także dawna wspólna historia odegrały pewną rolę w podejmowaniu decyzji przez inwestorów.

Ludność Timișoary liczona w granicach administracyjnych stanowi ok. 47% liczby mieszkańców całego okręgu Timiș, którego jest stolicą. Ponieważ w Rumunii obserwowane jest zjawisko suburbanizacji i niektóre dane podawane są jedynie dla całego okręgu Timiș, stąd w artykule nie zawsze udało się ograniczyć jedynie do samego miasta.

W artykule przedstawiono kolejno: znaczenie bezpośrednich inwestycji zagranicznych w Europie Środkowo-Wschodniej, podstawowe informacje o mieście Timișoara, przyczyny dominacji inwestycji włoskich oraz czynniki, które spowodowały, że Timișoara stała się tak atrakcyjna dla inwestorów.

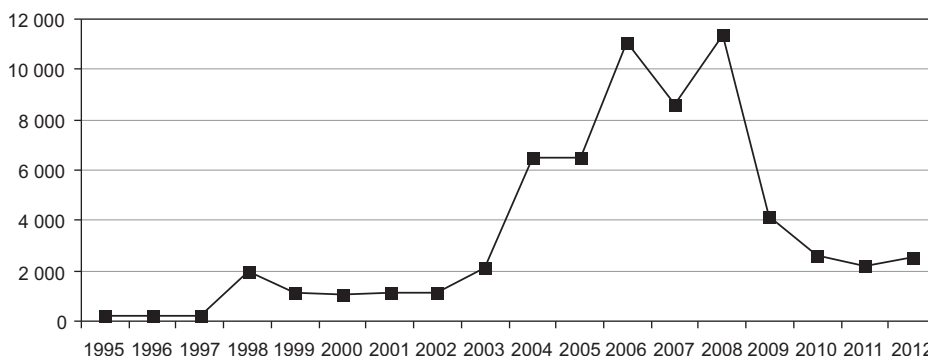
Bezpośrednie inwestycje zagraniczne (BIZ – FDI)

Bezpośrednie inwestycje zagraniczne traktowane są jako jeden z katalizatorów przemian gospodarczych i ważny czynnik rozwoju. Dlatego po upadku socjalizmu w Europie Środkowo-Wschodniej zarówno przedstawiciele instytucji międzynarodowych, jak i ekonomiści traktowali je jako lekarstwo na problemy, które dotknęły gospodarki tych krajów. Napływ inwestycji zagranicznych miał pomóc w przejściu od gospodarki planowej do wolnego rynku, jednocześnie ułatwiając dostęp do nowych technologii, ucząc nowych metod zarządzania i włączając te gospodarki w globalną sieć kontaktów (Pavlinek 2004, Smith, Timar 2010).

Na ogół podkreśla się pozytywne aspekty BIZ, takie jak wzrost produktywności i innowacji, zwiększenie liczby miejsc pracy oraz lepsza organizacja pracy. Należy również zauważyć negatywne strony tego zjawiska. Inwestorzy na ogół nie identyfikują się z terytorium, na którym przebywają, łączą ich nieliczne kontakty ze społecznością lokalną, głównie eksploatują tanią siłę roboczą. Jeśli koszty pracy zbyt wzrosną, inwestycja jest przenoszona do innego kraju. Gospodarka kraju przyjmującego narażona jest na to, że obce firmy, konkurując z firmami krajowymi, spowodują ich osłabienie lub likwidację. Obserwuje się nierównomiernie rozmieszczenie inwestycji zagranicznych. Najczęściej koncentrują się one w obszarach metropolitalnych, unikają peryferii. Lepiej rozwinięte regiony przyciągają więcej inwestycji, co pogłębia różnice pomiędzy regionami. W stolicach krajów Europy Środkowo-Wschodniej została zainwestowana połowa kapitału (np. w Pradze – 47%, w Bratysławie – 68%, w Budapeszcie – więcej niż 50%). Sprzyja to utrwalaniu dysproporcji międzyregionalnych (Pavlinek 2004, Dziemianowicz 2005, Ptáček 2009).

Napływ kapitału zagranicznego odgrywa ważną rolę w gospodarkach krajów naszego regionu, ale warto zwrócić uwagę, że w latach 1995–2001 do Europy Środkowo-Wschodniej, którą zamieszkuje 46% populacji europejskiej, napłynęło zaledwie 6% inwestycji zagranicznych lokowanych w tym czasie w całej Europie. W okresie 1995–2005 udział ten wzrósł do 9% (Pavlinek 2004).

Rumunia została przyjęta do Unii Europejskiej w 2007 r. W latach 90. strumień inwestycji zagranicznych był skromny, zaczął wzrastać dopiero od 2003 r. Osiągnął maksymalne wartości w latach 2006–2008, a następnie na skutek kryzysu spadł do wartości z 1998 r. (rysunek 1).

Rys. 1. Rumunia. Napływ inwestycji zagranicznych (w mln dolarów) w latach 1995–2012

Źródło: UNCTAD i Narodowy Bank Rumunii.

Coroczne sprawozdania Narodowego Banku Rumunii dotyczące FDI w latach 2004–2012 pokazują, że wartość inwestycji typu *greenfield* oscylowała od 42 do 55%, a największą część środków zainwestowano w przemyśle (od 41 do 49%). Kapitał napływał przede wszystkim z Austrii (od 16 do 23%), Holandii (od 13 do 22%), Niemiec (od 6 do 16%) oraz Włoch (od 5 do 7%). W tym okresie każdego roku Bukareszt przyjmował od 60 do 64% inwestycji.

Timișoara

Timișoara (węg. Temesvar, niem. Temeschwar) jest najbardziej na zachód położonym miastem rumuńskim. Jest to stolica historycznej krainy Banatu. Banat zajmuje południową część Niziny Węgierskiej. Jego granice wyznaczają Karpaty Południowe oraz rzeki: Dunaj od południa, Cisa od zachodu i Marusza od północy. Od 1919 r. 2/3 Banatu należy do Rumunii, 1/3 do Serbii i jedynie niewielki skrawek znajduje się w granicach Węgier (rysunek 2).

Timișoara jest siedzibą władz okręgu Timiș, jednego z 41 okręgów administracyjnych, na jakie podzielono Rumunię. Okręg Timiș wchodzi w skład regionu West (NUTS2), zajmuje około połowy części historycznego Banatu, który znajduje się w granicach państwa rumuńskiego. Miasto jest obecnie trzecim co do liczby mieszkańców miastem kraju. Najwięcej ludności – 351 tys. – zanotowano w 1990 r., w 2011 r. Timișoara liczyła 304 tys. mieszkańców. W okresie 1990–2011 miasto straciło 14% populacji. Spadek

Rys. 2. Położenie Banatu

Źródło: opracowanie własne.

liczby ludności został spowodowany ujemnym przyrostem naturalnym, emigracją dużej części mniejszości niemieckiej oraz – w ostatnim okresie – zjawiskiem suburbanizacji (Nadolu, Dinca, Luches 2010). Wśród mieszkańców miasta są m.in. Rumuni, Niemcy, Węgrzy i Serbowie (tabela 1). Dane dla 2011 roku pokazują, że wzrosła liczba osób, które nie zadeklarowały narodowości.

Tabela 1

Timișoara. Skład narodowościowy

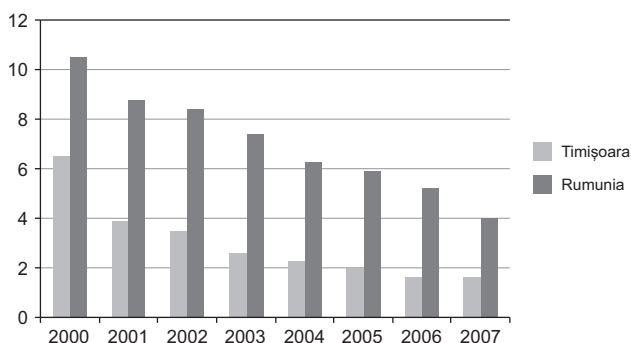
	Ludność	Rumuni	Niemcy	Węgrzy	Serbowie	Żydzi	inni
1930	102 390	24,62%	32,39%	31,03%	2,18%	7,09%	2,68%
1992	334 115	82,16%	3,95%	9,51%	2,32%	0,16%	1,89%
2002	317 660	85,52%	2,25%	7,65%	1,99%	0,12%	2,47%
2011	319 279	81,36%	1,31%	4,87%	1,52%	0,06%	10,88%

Źródło: opracowanie własne na podstawie: <http://hu.wikipedia.org> (dostęp 10 maja 2014).

Skład etniczny populacji odzwierciedla skomplikowaną historię Banatu. W starożytności Banat wchodził w skład Dacji. Od XI w. stał się częścią Królestwa Węgierskiego. W okresie 1552–1716 znalazł się w granicach Imperium Otomańskiego. Wówczas Timișoara była ważnym centrum administracyjnym i bazą militarną o dużym znaczeniu. Okres habsburski rozpoczął się w 1716 r., gdy miasto zostało odbite z rąk tureckich przez księcia Eugeniusza Sabaudzkiego. W XVIII w. w Banacie osadzano ludność

pochodzącą ze Szwabii (trzy fale kolonizacyjne). Habsburgowie w latach 1723–1765 wybudowali w Timișoarze potężną twierdzę, która pokrywa się z obszarem dzisiejszego centrum. Pod koniec XIX w. zezwolono na zburzenie bastionów i umocnień, co umożliwiło miastu ekspansję przestrzenną (Capotescu 2009). Koniec XIX w. i początek XX to okres burzliwego rozwoju miasta. Świadczy o tym m.in. fakt, że Timișoara to pierwsze europejskie miasto, w którym zostało wprowadzone elektryczne oświetlenie ulic (1884). W tym czasie powstała wspaniała secesyjna zabudowa. W grudniu 1989 r., od wystąpienia węgierskiego pastora László Tőkésa, wybuchły dramatyczne zdarzenia, które doprowadziły do upadku dyktatury Ceausescu. W Rumunii rozpoczął się trudny proces przechodzenia od gospodarki planowej do rynkowej.

O tym, że Timișoara należy do najszybciej rozwijających się miast rumuńskich, świadczy m.in. poziom bezrobocia, który jest dwa, a czasem nawet trzy razy niższy od poziomu rejestrowanego dla całego kraju (rysunek 3).

Rys. 3. Poziom bezrobocia (%)

Źródło: opracowanie własne na podstawie Nadolu, Dinca, Luches 2010.

Pomimo światowego kryzysu, który rozpoczął się w 2008 r. bezrobocie jest w mieście stosunkowo nieduże. W roku 2010 wyniosło ono 4,4% wobec 7,35% dla całego kraju (Sellar 2013).

Wielkość kapitału, który napłynął do okręgu Timiș w latach 1990–2005, prezentuje tabela 2. Ponad sześć tysięcy przedsiębiorstw zagranicznych zapewnia 25% miejsc pracy (Popa, Veschambre 2008). Podczas gdy w skali całego kraju zainwestowany kapitał włoski stanowił średnio 6%, to w okręgu Timiș Włosi zainwestowali najwięcej.

Zwraca uwagę duże zaangażowanie kapitału niemieckiego. Okolice Timișoary to obszar, gdzie osiedlili się Niemcy pochodzący ze Szwabii. Wielu z nich wyemigrowało już w czasach Ceausescu i na początku lat 90. Egresi (2010) pokazał, że wielkość inwestycji niemieckich w Rumunii silnie koreluje się z liczbą mieszkańców pochodzenia niemieckiego.

Transformacja gospodarki Timișoary nie przybrała radykalnej formy, zmiany zachodzą ewolucyjnie. W największej dzielnicy miasta, w przemysłowej Calea Buziasu-

Tabela 2

Kapitał zainwestowany w latach 1990–2005

Kraj	Kapitał (w mln dolarów)
Włochy	188
Niemcy	130
Holandia	89
USA	41

Źródło: Sellar 2013.

lui wiele przedsiębiorstw ma nowych właścicieli: w części kontynuuje się produkcję (np. Procter and Gamble kupił fabrykę detergentów), w niektórych została ona ograniczona, ale są i takie zakłady, które zamknięto (fabryka samochodów, tekstyliów). Siemens, po wyburzeniu istniejących budynków, zdecydował się na budowę nowego zakładu (Popa 2008).

Mimo zamknięcia dawnej fabryki samochodów przemysł motoryzacyjny rozwija się, produkuje się dla Volkswagena, BMW i Audi. Continental rozpoczął budowę fabryki opon typu *greenfield*. Firma ma już osiem zakładów w pięciu miejscowościach Rumunii i zatrudnia ponad 10 tys. osób.

Browar, założony już w 1717 r., został zakupiony przez jedną z największych światowych firm zajmujących się produkcją i sprzedażą piwa, przez południowoafrykańską kompanię SABMiller, której własnością są m.in. Tyskie Browary Książęce.

W północnej części miasta, ale stosunkowo blisko centrum, na dawnych terenach przemysłowych powstały supermarkety trzech sieci: Kapa, Euro i Terra. Niedaleko od nich ulokowano jeden z największych kompleksów komercyjnych w Rumunii – Iulius Mall, który został otwarty w 2005 r.

Inwestycje włoskie

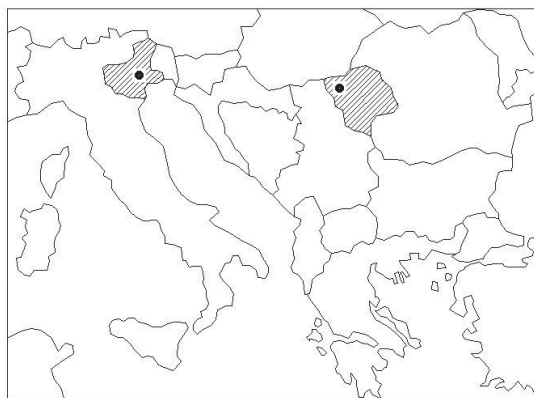
Ponad 20 tys. włoskich firm zainwestowało w Rumunii 1 mld dolarów. W większości są to małe przedsiębiorstwa, chociaż znajdują się wśród nich również duże korporacje, jak np. jedna z największych w Europie firm energetycznych Enel. Inwestycje dotyczą takich sektorów jak: bankowość, budowa infrastruktury, energetyka nuklearna, rolnictwo. Bardzo ważnymi sektorami są przemysły obuwniczy i tekstylny. Chociaż inwestycje znalazły się na terenie całego kraju, to Włosi szczególnie upodobali sobie okęg Timiș z jego stolicą Timișoară. Dominują firmy pochodzące z północnych Włoch (80%), przede wszystkim z regionu Veneto (*Footwear...*). Jeśli chodzi o przemysł obuwniczy, to kontakty włosko-rumuńskie datują się od późnych lat 80., gdy Włosi przenieśli tu część produkcji. Rumunia oferowała niskie koszty pracy i istniały tu tradycje w produkcji obuwia.

W okresie transformacji, w pierwszej połowie lat 90., średnie i małe przedsiębiorstwa „odkryły” Timișoară bez wsparcia ze strony włoskich czy rumuńskich agend. Masowy

napływ włoskich firm odbywał się bez koordynacji, spontanicznie. Kulturowa bliskość i niska bariera językowa była dodatkowym atutem, Włosi poczuli się tutaj jak u siebie w domu. Założyli własne Stowarzyszenie Unimpresa i aktywnie uczestniczą w polityce gospodarczej miasta (Sellar 2013). Gdy w drugiej połowie lat 90. Rumunia znalazła się w układzie stowarzyszeniowym z UE, co wpływało na polityczną stabilizację, Włosi zaczęli budować własne fabryki. Towarzyszyły temu inwestycje w sektor bankowy i usługi okołobiznesowe. W okresie od 2000 r. do wybuchu kryzysu finansowego z 2008 r. duże firmy włoskie reprezentujące szeroki wachlarz działalności zaczęły inwestować w Rumunii na dużą skalę. Zachęcał ich do tego szybki wzrost gospodarczy i zbliżające się pełne członkostwo Rumunii w UE. Wówczas liczba włoskich inwestycji w Rumunii wzrosła gwałtownie z trzech powodów. Po pierwsze nastąpił kryzys włoskich gospodarek regionalnych (tzw. okręgi przemysłowe) wywołany globalizacją i nasyceniem rynku włoskiego. Po drugie – upadek socjalizmu państwowego i rozszerzenie UE otworzyły możliwości inwestowania w politycznie stabilnym środowisku. Wreszcie po trzecie – Timișoara przyciągnęła Włochów taną siłą roboczą, tradycjami w przemyśle włókienniczym, odzieżowym i obuwniczym, bliskością geograficzną oraz „podobną mentalnością” (Sellar 2013).

Z aktywnością włoskiego kapitału wiąże się powstanie nietypowego klastra Montebelluna-Timișoara (rysunek 4) (Tattara, Constantin, de Giusti 2009).

Montebelluna jest małym miasteczkiem w regionie Veneto, w północno-wschodniej części Włoch, niedaleko Dolomitów. Zlokalizowany jest tu klastr technologiczny, koncentracja międzynarodowych firm wytwarzających obuwie sportowe (m.in. Intersport, Reebok, Timberland, Rossignol). Udział tych firm w produkcji światowej jest imponujący, produkują: m.in. 80% butów dla motocyklistów, 75% obuwia narciarskiego, 50% butów do wspinaczek, 25% butów na rolkach. W klastrze są zlokalizowane jednostki R&D, wzorcownie, firmy projektowe, prototypownie, marketing, tutaj wytwarza się krótkie serie na specjalne zlecenie klientów.

Rys. 4. Montebelluna (region Veneto) i Timișoara (region West)

Źródło: opracowanie własne.

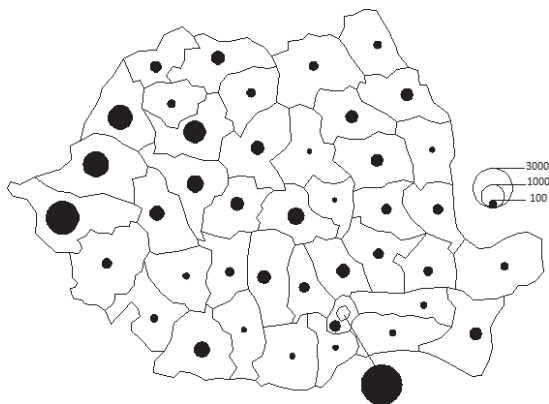
Od połowy lat 90. do roku 2003 produkcja obuwia w Europie spadła o 36%, przemysł obuwniczy stracił 160 tys. miejsc pracy. Obecnie w Montebellunie ok. 400 firm zatrudnia blisko 8000 pracowników, natomiast 60 000 pracowników jest zatrudnionych jako podwykonawcy w Europie Wschodniej. Funkcjonowanie klastra Montebelluna-Timișoara zostało określone terminem dyfuzyjna globalizacja (*diffused globalisation*). Polega ono na tym, że transnarodowe korporacje część działań innowacyjnych lokują w pobliżu istniejącego klastra, jednocześnie wchodząc w relacje z lokalnymi firmami, natomiast większość produkcji jest przenoszona do tańszego kraju. Rozproszenie produkcji przy równoczesnej koncentracji funkcji zarządzania w kraju macierzystym jest coraz szerzej wprowadzane z powodu kryzysu finansowego (Wdowicka 2011).

Czynniki wpływające na atrakcyjność inwestycyjną

Do najważniejszych czynników lokalizacji kapitału zagranicznego zaliczane są: korzystne położenie i dostępność komunikacyjna oraz tania i wykształcona siła robocza.

Dostępność

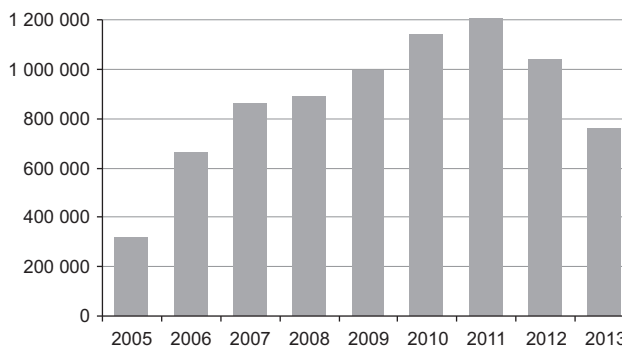
Zarówno korporacje ponadnarodowe, jak i mniejsze firmy zagraniczne preferują duże ośrodki miejskie. Również Rumunia jest przykładem kraju, w którym ponad połowa inwestycji została zlokalizowana w Bukareszcie. Jednak bardzo atrakcyjne okazały się również obszary położone w jej zachodniej części, a więc blisko krajów, skąd pochodzi kapitał. Włoskie firmy preferują okręgi zachodnie (rysunek 5). Od granicy z Serbią Timișoarę dzieli zaledwie 50 km, a od granicy z Węgrami – 80 km. W promieniu 600 km od miasta leży 9 stolic: Belgrad (170 km), Budapeszt (324 km), Sarajewo (460 km), Bratysława (522 km), Sofia (547 km), Zagrzeb (554 km), Wiedeń

Rys. 5. Liczba włoskich firm w Rumunii (stan w 2006 r.)

Źródło: Narodowy Urząd Rejestru Handlowego.

(565 km), Podgorica (571 km) i Skopje (589 km). Stąd jest bliżej do Budapesztu niż do Bukaresztu (570 km). Położenie Timișoary jest jej dużym atutem, predestynuje ją do nawiązywania relacji z Europą Zachodnią. Lotnisko Traian Vuia, usytuowane 10 km od centrum Timișoary, jest drugim co do wielkości lotniskiem rumuńskim. O nasilających się kontaktach gospodarczych świadczył rozwój ruchu lotniczego w latach 2005–2011. W 2011 r. obsłużono maksymalną liczbę pasażerów, po czym w następnych dwóch latach nastąpił gwałtowny spadek, rezultat kryzysu (rysunek 6).

Rys. 6. Liczba pasażerów obsługiwana przez lotnisko Traian Vuia

Źródło: opracowanie własne.

Zmalała również liczba bezpośrednich połączeń. Jeszcze w maju 2012 r. z lotniska można było polecieć bez przesiadki do czterech miast RFN i aż do dziewięciu włoskich, co obrazowało istnienie silnych kontaktów z krajami, z których napływało najwięcej zagranicznego kapitału.

Zasoby siły roboczej

Inwestorów przyciągają niskie koszty pracy. Chcą mieć wykwalifikowaną i jednocześnie taną siłę roboczą. Atrakcyjne są ośrodki, w których zlokalizowane są uczelnie wyższe. Timișoara jest dużym centrum akademickim, studiuje tu 53 tys. młodzieży. W mieście jest 7 uniwersytetów, w tym 3 prywatne (Popa 2008). Można się jednak stać ofiarą swojego sukcesu. Rozwój gospodarczy oznacza niskie bezrobocie i podniesienie wysokości zarobków, w wyniku czego zaczyna brakować rąk do pracy i jednocześnie rosną koszty pracy. W rezultacie niektórzy inwestorzy zaczynają się przemieszczać do innych regionów Rumunii i do biedniejszych krajów, takich jak Ukraina i Mołdawia.

Otoczenie biznesu i potencjał naukowo-badawczy

Dla korporacji ponadnarodowych ważne są instytucje otoczenia biznesu i dostęp do potencjału naukowo-badawczego (Audretsch 2002, Stryjakiewicz 2008). Następnym

napływu włoskich przedsiębiorstw do Timișoary był rozwój bankowości włoskiej. Istniejący tu potencjał naukowo-badawczy spowodował, że zadomowiony w Rumunii niemiecki koncern Continental, producent opon samochodowych, który zainwestował w tym kraju ponad pół miliarda euro (z czego 300 mln w Timișoarze), podjął decyzję, by w tym mieście powstało centrum badawczo-rozwojowe, które ma zatrudnić 2000 osób. W 2012 r. rozpoczęto jego budowę.

Polityka władz

Niezwykle ważny jest stosunek władz do inwestorów. W Rumunii w latach 90. zostało wprowadzone prawodawstwo korzystne dla inwestujących. Władze Timișoary były przychylne obcemu kapitałowi, zależało im na stabilności inwestycji, chcieli, by zagraniczne inwestycje dały impuls rozwojowy lokalnej gospodarce. Zdecydowano się rozwijać wysokie technologie, sektor oprogramowania i przemysł samochodowy. W tych dziedzinach dysponowano wcześniejszym doświadczeniem. Preferowano dużych inwestorów (Egresi 2008, 2010).

W Timișoarze lokalne elity prowadziły świadomą strategię rozwoju opartą na trzech zasadach:

- osiągnięcie integracji z UE i włączenie własnej gospodarki w europejską sieć powiązań;
- zerwanie z socjalistyczną przeszłością oraz
- odwoływanie się do tożsamości regionalnej, podkreślanie bardziej „europejskiego” charakteru własnego regionu (Sellar 2013).

Polityka ta okazała się skuteczna, szybko rozpoczęto wprowadzanie reform. W 1995 r. powstała, przy pomocy UE i RFN, Agencja Rozwoju Gospodarczego dla Rozwoju Ekonomicznego Timiș (ADETIM), organizacja *non profit*. Jej celem było m.in. pozyskiwanie środków pomocowych, nauka pisania grantów. Na stronach internetowych agencji wymienione są kraje, z którymi współpracuje. Są to: Węgry, Włochy, Niemcy i Francja.

Czynniki „miękkie”

W czasach reżimu Ceausescu Banat, podobnie jak Siedmiogród, wyróżniał się wyższym poziomem rozwoju gospodarczego. Wpływ na to miała historia, ponieważ obszar był w granicach Austro-Węgier, a nie Imperium Osmańskiego. Mieszkańców Banatu cechują pracowitość, przedsiębiorczość i otwartość. Chociaż obecnie jedynie 1/3 z nich jest zakorzeniona w regionie od co najmniej trzech pokoleń, to tutejsi mieszkańcy są dumni ze swego regionu, regionu zamieszkanego przez wielonarodowe i wieloreligijne społeczeństwo. Jednak rząd rumuński nie przykładą zbyt wiele wagi do wielokulturowości i regionalnej tożsamości, skupia się jedynie na aspekcie ekonomicznym (Woudstra 2006). Pozytywną rolę w przyciągnięciu inwestycji może odegrać powinowactwo kulturowe i wspólne dziedzictwo historyczne. Pokazał to m.in. W. Altzinger (1998). W 1995 r. na obszarze czterech sąsiednich krajów, w Czechach, Słowacji, Słowenii i na

Węgrzech, zostało zlokalizowanych 91% austriackich inwestycji. Egresi (2008) stwierdził istnienie różnych wzorców przestrzennych dla inwestycji lokowanych w Rumunii. Zależą one od narodowości inwestorów.

Podsumowanie

Dzięki aktywnej postawie władz, które wykorzystały wejście Rumunii do struktur europejskich oraz lokalne zasoby, takie jak wykształcony kapitał ludzki, korzystne położenie w sieci osadniczej, dziedzictwo historyczne i bliskość kulturową, udało się ściągnąć do Timișoary i okręgu Timiș znaczną liczbę zagranicznych firm. Obecnie ekonomiczna struktura miasta i okręgu jest zróżnicowana zarówno jeśli chodzi o typy aktywności, jak i o wielkość firm, co ułatwia funkcjonowanie w czasach kryzysu. W tu-tejszej gospodarce 1/4 kapitału ma obce pochodzenie, co pozwala łagodzić trwające skutki kryzysu, który dotknął również Timișoară.

Bibliografia

- Altzinger W., 1998, *Structure and Objectives of Austria's foreign direct investment in the four adjacent Central and Eastern European countries*, European Regional Science Association, <http://www-sre.wu-wien.ac.at/ersa/ersaconfs/ersa98/papers/74.pdf> (dostęp 20 maja 2013).
- Audretsch D.B., 2002, *Knowledge, globalization, and regions: An economist's perspective*, [w:] *Regions, globalization and the knowledge-based economy*, ed. J.H. Dunning, Oxford University Press, Oxford, s. 63–80.
- Capotescu V., 2009, *Sustainability of the urban planning of the fortress (cetate) neighborhood from Timișoara – past, present and future*.
- Dziemianowicz W., 2005, *Ranking atrakcyjności inwestycyjnej miast Polski refleksje – po czterech edycjach badań*, „Prace i Studia Geograficzne” t. 35, s. 109–127.
- Egresi I.O., 2008, *Geographical dynamics of FDI in Romania* (doctoral dissertation), ProQuest Dissertations and Theses (accesion order No. AAT 3307967).
- Egresi I.O., 2010, *Foreign direct investment in Romania. A geographical perspective*, VDM Verlag Dr. Muller, Saarbrücken.
- Footwear clustering efforts in Montebelluna and Timișoara* <http://www.euc2c.com/graphics/en/pdfs/mod9/Case,%20Footwear%20Italy%20and%20Romania%20vF.pdf> (dostęp 20 maja 2013).
- Nadolu B., Dinca M., Luches D., 2010, *Urban shrinkage in Timișoara, Romania*, Shrink Smart, 7th Framework Program, Research Report.
- Pavlínek P., 2004, *Regional development implications of foreign direct investment in Central Europe*, „European Urban and Regional Studies” vol. 11, No. 1, s. 47–70.
- Popa N., Veschambre V., 2008, *Economic development and urban regeneration in Romania: the example of Timișoara city*, „Romanian Review on Political Geography” 2(10), s. 40–53.
- Ptáček P., 2009, *The role of foreign direct investments (FDI) in establishing knowledge economy in the Czech Republic: the case of knowledge-intensive business services*, „Prace Komisji Geografii Przemysłu” nr 14, s. 22–30.
- Sellar Ch., 2013, *Europeanizing Timișoara: neoliberal Reforms, continuity with the past, and unexpected side effects*, „GeoJournal” 78, s. 1–19.
- Smith A., Timar J., 2010, *Uneven transformations: Space, economy and society 20 years after the collapse of state socialism*, „European Urban and Regional Studies” 17, s. 115–125.

- Stryjakiewicz T., 2008, *Rozwój sektora kreatywnego w regionach metropolitalnych*, [w:] *Region społeczno-ekonomiczny i rozwój regionalny*, red. J.J. Parysek, T. Stryjakiewicz, Bogucki Wydaw. Naukowe, Poznań, s. 105–120.
- Tattara G., Constantin F., de Giusti G., 2009, *Strategies of Italian firms in Romania. Evidence from selected case studies*, <http://mpr.ub.uni-muenchen.de/17765/> (dostęp 20 maja 2013).
- Wdowicka M., 2011, *Atrakcyjność inwestycyjna przestrzeni miejskiej w dobie globalizacji gospodarki*, [w:] *Przekształcenia regionalnych struktur funkcjonalno-przestrzennych*, t. 2, *Zmiany funkcjonalno-przestrzenne miast i obszarów wiejskich*, red. B. Namysłak, Wrocław, s. 53–63.
- Woudstra J., 2006, *Giving meaning to identities. A case study for the Romanian Banat region*, „Review of Historical Geography and Toponomastics” vol. 2, No. 3–4, s. 69–84.
<http://www.adetim.ro> (dostęp 20 maja 2013).
[http://www.bnro.ro/Foreign-direct-investment-\(FDI\)-in-Romania-3213.aspx](http://www.bnro.ro/Foreign-direct-investment-(FDI)-in-Romania-3213.aspx) (dostęp 20 maja 2013).
<http://www.wseas.us/e-library/conferences/2009/timisoara/SSE2/SSE2-17.pdf> (dostęp 20 maja 2013).

ATRAKCYJNOŚĆ INWESTYCYJNA RUMUŃSKIEGO MIASTA TIMIȘOARA

ABSTRAKT: Po upadku socjalizmu w Europie Środkowo-Wschodniej ekonomiści i międzynarodowe instytucje sugerowali, by kluczową rolę w transformacji od gospodarki planowej do wolnorynkowej odegrały bezpośrednie inwestycje zagraniczne (BIZ).

Celem artykułu jest pokazanie roli BIZ w rumuńskim mieście Timișoara. Miasto jest drugim najbardziej atrakcyjnym miejscem dla BIZ w Rumunii. Timișoara leży w zachodniej części kraju. Należy do najszybciej rozwijających się miast rumuńskich. Lokalnym władzom udało się przyciągnąć wielu inwestorów, przede wszystkim z Włoch i z Niemiec. Dla inwestorów są atrakcyjne: bliskość do Europy Zachodniej, niskie koszty pracy, wysoko wykwalifikowana siła robocza, duża liczba studiującej młodzieży oraz polityczna stabilizacja. Mieszkańców regionu charakteryzują przedsiębiorczość i otwartość. Przykład Timișoary pokazuje, że pozytywną rolę w przyciągnięciu inwestycji może odegrać powinowactwo kulturowe i wspólne dziedzictwo historyczne.

SŁOWA KLUCZOWE: Timișoara, Rumunia, atrakcyjność inwestycyjna